

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

3-2024

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

G.Mirzaaxmedova, B.Sh.Shermuhammadov Xorij tadqiqotlarida bo'lajak o'qituvchilarda analitik tafakkurni rivojlantirish texnologiyasining yoritilishi.....	9
A.A.Tolametov Umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarini jismoniy tarbiya darslarida tadqiqot.....	15
I.R.Jumaniyazov Talabada musiqa ta'limi jarayonida kreativ qobiliyatni aniqlash va rivojlantirish.....	20
Sh.I.Allamuratov Kichik maktab yoshidagi bolalarning jismoniy rivojlanishini pedagogik tahlil qilish.....	24
N.M.O'rinova, M.I.Muxammadjonova Xorijiy ta'limda tyutorlik dasturlarining mohiyati va ulardan foydalanish imkoniyatlari	30
N.M.Merganova Chet tili darslarida dialogik nutq turi va polilogdan foydalanish.....	36
A.A.Tolametov, M.M.Baxromov Kompyuterning inson hayoti va salomatligi uchun ta'siri.....	40
Y.U.Egamberdiyeva Boshlang'ich sinf o'qituvchisi va o'quvchisining ochiq qo'shma faoliyatini metodik rivojlantirish texnologiyalari	44
A.Abdulayev, J.Abdullayev Jismoniy tarbiyadan sinfdan tashqari mashg'ulotlarni bolalar va o'smirlar organizmning funksiyasiga ta'siri.....	52
Q.Y.Nazirov Yosh kurashchilarni dastlabki texnik va taktik tayyorlashning uslubiy asoslari.....	57
T.T.Yusupov Kurashchlarning texnik mahoratini oshirish yo'llarini o'rgatish mexanizmlari	61
B.B.Xaitbaeva, F.A.Alijonova Роль ритмической гимнастики в развитии координации движений у детей с нарушениями развития.....	64
O.N.Madaminov Jismoniy tarbiyani boshqa fanlar bilan bog'liqligi	71
S.Muzafarova Yangi O'zbekiston yoshlari tafakkurini rivojlanishda sharq mutafakkirlari va jadid ma'rifatparvarlarining san'at va madaniyat sohasiga doir qarashlarining estetik xususiyatlari	74
N.Sh.Urinova Boshlang'ich ta'limda ingliz tili fanini o'qitish jarayonida steam texnologiyasidan foydalanishning roli	78
D.D.Boymirzayeva Bo'lajak ta'lim menejerlarida ijtimoiy ijodkorlikni shakllantirishning nazariy jihatlar.....	83
I.Ikromov Gimnastika mashqlari komplekslarini tuzish va o'tkazishga qo'yiladigan talablar va ularni turli maktabgacha yoshidagilar uchun tuzish metodikasi.....	87
E.Rahimov O'zbek xalq qo'shiqlarining yoshlar ma'naviy-axloqiy tarbiyasidagi roli va vazifalari	94
Sh.B.Bekchonova Kiberpedagogikaning ilk rivojlanish davrlari va hozirgi kunda ta'lim samaradorligini oshirishga ta'siri	98
Z.Y.Xamraqulov Jinoyat huquqi rivojlanishining ijtimoiy-tarixiy asoslari	101
E.B.Nabiyev Tarix fanini o'qitishda mustaqil ta'lim topshiriqlaridan foydalanishning o'rni va ahamiyati	107
O.A.Василченко Профессиональное самосознание педагога - музыканта – хормейстера.....	111

UO'K: 371.3:004.738.5

BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHISI VA O'QUVCHISINING OCHIQ QO'SHMA FAOLIYATINI METODIK RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI**МЕТОДИЧЕСКАЯ РАЗРАБОТКА ТЕХНОЛОГИЙ ОТКРЫТОЙ СОВМЕСТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ И УЧЕНИКА****METHODOLOGICAL DEVELOPMENT OF TECHNOLOGIES OF OPEN JOINT ACTIVITY OF PRIMARY CLASS TEACHER AND STUDENT****Egamberdiyeva Yulduz Urinboyevna**

Farg'ona davlat universiteti boshlang'ich ta'lim uslubiyoti kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya

Bu maqola, o'quvchilar va o'qituvchilarning boshlang'ich ta'limda qo'shma faoliyatning rivojlanayotgan mazmuni sifatida ochiq birgalikdagi harakatlarini olib borish uchun o'quv dasturi loyihasini ishlab chiqish va amalga oshirish jarayonini ta'riflashga bag'ishlangan. Maqolada ta'lim dasturining rivojlanishiga qaratilgan yondashuvlar, muammolar va ularni hal etish yo'nalishlari, loyiha amalga oshirish jarayonida ishlatiladigan ta'lim usullari, monitoring va diagnostika tizimi, ta'lim natijalari va dasturining o'quv jarayoniga ko'rsatilgan ta'sirini ta'riflash maqsadga muvofiq muhim ma'lumotlar berilgan. Maqola, ta'lim dasturining innovatsion yondashuvlar bilan boshlang'ich ta'limda qo'shma faoliyatni o'rgatish jarayonini rivojlantirishda qanday qilib muhim rol o'ynaydi va bu bosqichda amalga oshiriladigan vazifalar haqida ham ma'lumotlar beradi. Maqolada yaratilgan ta'lim dasturi loyihasi va uning asosiy qismlari tavsiflanib, boshqa ta'lim muassasalarida ham foydalanishi mumkin bo'lgan innovatsion yondashuvlar o'rnatilgan.

Abstract

This article is dedicated to the description of the process of developing and implementing a curriculum project for conducting open joint actions of students and teachers as a developing content of joint activities in primary education. The article describes the approaches to the development of the educational program, problems and directions for their solution, educational methods used during the implementation of the project, monitoring and diagnostic system, educational results and the impact of the program on the educational process. Important information is given for the purpose of rifling. The article shows how the educational program plays an important role in the development of the process of teaching joint activities in primary education with innovative approaches, and also provides information about the tasks performed at this stage. The article describes the project of the created educational program and its main parts, and establishes innovative approaches that can be used in other educational institutions.

Аннотация

Данная статья посвящена описанию процесса разработки и реализации учебного проекта по проведению открытых совместных действий учащихся и учителей как развивающего содержания совместной деятельности в начальном образовании. В статье описаны подходы к разработке образовательной программы, проблемы и направления их решения, образовательные методы, используемые при реализации проекта, система мониторинга и диагностики, образовательные результаты и влияние программы на образовательный процесс. дается для целей нарезки. В статье показано, какую важную роль играет образовательная программа в развитии процесса обучения совместной деятельности в начальной школе инновационными подходами, а также представлена информация о задачах, решаемых на этом этапе. В статье описан проект создаваемой образовательной программы и ее основные части, а также установлены инновационные подходы, которые могут быть использованы в других образовательных учреждениях.

Kalit so'zlar: qo'shma faoliyat, ta'lim dasturi, rivojlanish, boshlang'ich ta'lim, monitoring va diagnostika, o'quv atijalari, ta'lim usullari, ta'lim mazmuni, ta'lim jarayoni, modullar, tadqiqot, muhokama.

Ключевые слова: совместная деятельность, образовательная программа, развитие, начальное образование, мониторинг и диагностика.

Key words: joint activity, educational program, development, primary education, monitoring and diagnostics educational results, educational methods, educational content, educational process, modules, research, discussion.

KIRISH

O'qituvchilar va o'quvchilarning boshlang'ich ta'limda shaxsga yo'naltirilgan qo'shma faoliyatning rivojlanayotgan mazmuni sifatida ochiq birgalikdagi harakatlarini olib borish uchun

o'quv dasturi loyahasini ishlab chiqish va amalga oshirishdan iborat. Dasturning ta'lim yo'nalishi qo'shma faoliyat ishtirokchilarida qo'shma faoliyatni tashkil etish ko'nikmalarini qo'shma harakatga jalb qilish, ishtirok etish va ta'sir o'tkazish qobiliyati sifatida rivojlantirishdir. O'quvchilar uchun bunday ko'nikmalarni o'zlashtirish, loyihalash, tanlash, uning o'zaro ta'siri, aloqasi, mazmunli aks ettirishdir; o'qituvchilar uchun - birgalikdagi faoliyatning asosi turli modellardan foydalanish, turli ishtirokchilarning taassurotlari va tajribalariga murojaat qilish, o'quvchilar tashabbuslarini yaratish va rivojlantirish, birgalikdagi faoliyat va o'zini o'zi aks ettirishni tashkil etishdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Birinchi daraja ta'lim dasturini to'liq ishlab chiqish va amalga oshirishni o'z ichiga oldi qo'shma faoliyat maktabi va barqaror o'qituvchilar sinfi bilan izchil ko'p yillik tadqiqotlar doirasida amalga oshiriladi. Ikkinchi daraja umumiy o'rta ta'lim maktabida birgalikdagi faoliyatning turli modellari asosida dasturni amalga oshirishning turli pedagogik shakllarini joriy etishni o'z ichiga oldi. Uchinchi daraja o'qituvchilar tomonidan individual ta'lim vaziyatlarini va dasturda amalga oshiriladigan pedagogik shakllarni loyihalash usullarini o'zlashtirishni o'z ichiga oladi; ushbu ish boshlang'ich sinf o'qituvchisi va o'quvchisining ochiq qo'shma faoliyatini metodik rivojlantirish o'quv kurslari doirasida amalga oshirildi. Tadqiqot ishlarining turli darajalari zarur, chunki dasturni boshqa ta'lim muassasalarida qisman amalga oshirish ham uning ishtirokchilari doirasini kengaytirishga, turli xil amaliyotlar, maktablar, o'qituvchilar tajribasiga murojaat qilishga imkon berdi, bu dasturning lokalizatsiyasini va uni alohida maktabga o'tishga imkon beradi, dasturni amalga oshirish natijalarini umumlashiradi va natijada boshlang'ich ta'limda ochiq qo'shma harakatni rivojlantirish konseptualizatsiyasini amalga oshiradi.

Ta'lim dasturini ishlab chiqish va amalga oshirish jarayonida quyidagi muhim bosqichlar aniqlandi:

boshlang'ich ta'limda qo'shma faoliyatni rivojlantirish muammolarini aniqlashtirish va muammolarni hal qilish yo'nalishlarini asoslash;

loyihani amalga oshirish bosqichida qo'shma faoliyat sifatini o'zgartirish qo'shma faoliyat maktabini yanada rivojlantirishga to'sqinlik qiladigan bo'shliqlar paydo bo'ladi;

umumiy o'rta ta'lim maktab tizimining maktabda bir nechta tadqiqot (ijodiy, muammoli) sinflar ishlaydi, ularning har biri o'z "rejimi"da, bir – biri bilan zaif aloqada bo'lib, kamdan-kam hollarda ba'zi umumiy nuqtalarda kesishadi. Tadqiqot ishi har doim ham maktabning o'quv, uslubiy ta'lim jarayoniga qo'shilmagan, boshqacha qilib aytganda, umumiy uslubiy va tadqiqot tizimi tashkil etilgan;

boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari ichidagi "bo'shliq" o'qituvchi-tadqiqotchilar boshqa o'qituvchilar bilan taqqoslaganda ancha oldinga siljishdi, ular eng yaxshi holatda individual texnikani o'z faoliyatiga o'tkazdilar;

ta'lim mazmunining turli birliklari, o'quv natijalari va ta'lim effektlari o'rtasidagi "bo'shliq", natijalar va ta'sirlarning "parallelligi".

Shunday qilib, ta'lim dasturini ishlab chiqish va amalga oshirishga murojaat qilish o'quv jarayoni va innovatsion faoliyat o'rtasidagi, o'quv natijalari va ta'lim effektlari o'rtasidagi, o'qituvchi-tadqiqotchilar va boshqa o'qituvchilar o'rtasidagi, maktabdagi individual va tadqiqot sinflari o'rtasidagi tafovutlarni bartaraf etish zarurati bilan bog'liq. Ta'lim dasturining mazmunini va o'qituvchilarning malakasini oshirish dasturini ishlab chiqildi. Birinchi navbatda, ta'lim dasturining fenomenini ta'limning yangi mazmunini shakllantirish vositasi sifatida tushunishdi, bu birgalikdagi faoliyatni tashkil etish ko'nikmalarini rivojlantirish va yangi ta'lim natijalari va effektlariga (faoliyat, kommunikativ, loyiha) erishishni anglatdi. Ikkinchidan, dasturlarni tekshirish uchun asoslar ishlab chiqildi, uni amalga oshirishdagi mumkin bo'lgan qiyinchiliklar va kamchiliklar prognoz qilindi, uchinchidan, ochiq qo'shma harakatlarning xususiyatlari aniqlandi. Shuni ta'kidlash kerakki, dasturni yaratish uchun avvalgi bosqichda to'plangan o'qituvchilarning innovatsion ishlanmalari asos bo'ladi.

Dastur mazmunini ishlab chiqish va uni amalga oshirish, turli pedagogik jamoalarda o'quv dasturi loyahasini o'tkazish va muhokama qilishni tashkil etish. Ichki va tashqi jaaryonlarini nafaqat o'quv dasturini ishlab chiqish va amalga oshirishda muammoli maydon va kamchiliklarni (nazariy, uslubiy, tadqiqot, diagnostika va boshqalar) aniqlashtiribgina qolmay, balki ularni dastur ishtirokchilari bo'lgan o'qituvchilar bilan yanada muhokama qilish uchun yaxshi katalizator hisoblanadi. Masalan, qo'shma faoliyat maktabi ilmiy-uslubiy kengashida dasturni muhokama

qilishni tahlil qilish ta'lim dasturini ishlab chiqish konseptual va mazmunli savollarni (ochiq harakatlarning xususiyatlari qanday, ushbu xususiyatlarni dastur modullariga qanday tashkil qilish kerak), shuningdek, ta'lim natijalari va dastur effektlarini diagnostika qilish masalalarini dolzarblashtirishiga ishonitiradi. Bu nafaqat samarali diagnostika usullarini izlashni, balki ularning ushbu dastur tomonidan ishlab chiqilgan ishtirokchilarda birgalikdagi faoliyatni tashkil etish qobiliyatlari bilan o'zaro bog'liqligini anglatadi. Bu shuni anglatadiki, o'quv dasturining muhim tarkibiy qismi qo'shma faoliyatning sifati va mazmunini monitoring qilish va diagnostika qilishni o'z ichiga olgan dastur sifatida tadqiqot dasturlariga aylanadi.

Ta'lim dasturi uchun o'quv-uslubiy to'plamni amalda qo'llash vositasi sifatida yaratish, o'quv-uslubiy to'plamga, birinchi navbatda, modullar uchun o'quv vazifalari kiradi. O'quv topshirig'i deganda biz o'quv mazmunini (fan, mahorat, tematik), o'quv materialini, o'quv vazifalarini qo'shma faoliyatning ta'lim mazmuni bilan o'zaro bog'liq holda amalga oshiradigan qo'shma faoliyatni tashkil etish usulini tushunamiz. Masalan, 1-sinfda faol foydalaniladigan o'qituvchilar bilan noimitatsion ta'sir o'tkazish uchun "tuzoq" vazifalari nafaqat o'quv ko'nikmalarini shakllantiradi, balki o'qituvchini faol tinglashni, uning satrlariga javob berishni va nafaqat o'qituvchilar nutqini passiv idrok etishni o'rgatadi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi va o'quvchisining ochiq qo'shma faoliyatini metodik rivojlantirish o'quv materiallari dasturiga asosiy ta'lim shakllarining tavsifi (darsda, darsdan tashqari), ularning o'quv va ta'lim mazmunini ajratib turadigan uslubiy ishlanmalari va ochiq qo'shma harakatni tashkil etish usullarining tavsifi, o'quv mavzusi doirasida qo'shma faoliyatning ta'lim mazmunini kengaytirish bo'yicha tematik ishlanmalar, ushbu tarkibni tahlil qilishning ekspert loyihalari kiradi. Darsda diagnostik baholash usullari qo'shma faoliyatni tashkil etish ko'nikmalarining shakllangan fazilatlarini, o'quv-uslubiy yordamisiz dastur faqat matn bo'lib qoladi, faqat ta'lim amaliyotida amalga oshirilmagan harakatga chorlaydi.

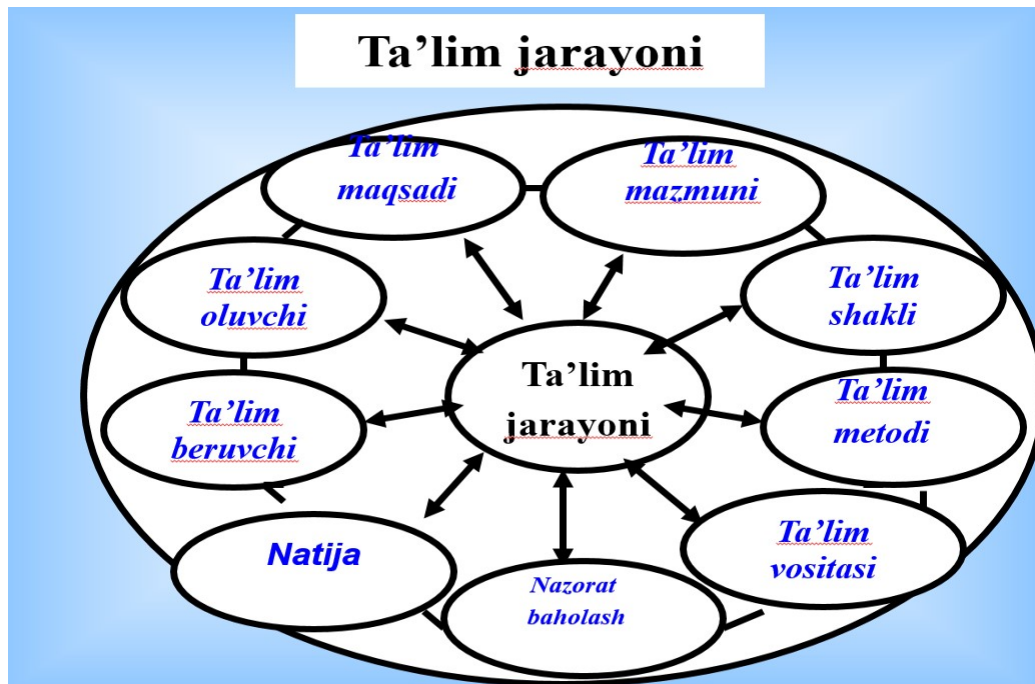
Dasturni amalga oshirish uchun boshqaruv loyahasini, o'qituvchilar tarkibini va ularning dasturda ishtirok etish darajasini aniqlashtirish, ishtirokchi o'qituvchilarning individual tadqiqot dasturlarini tayyorlash, o'quv yili davomida dasturni joylashtirish bo'yicha tadbirlar rejasi (o'quv yilining boshidagi immersion bosqich, rivojlanish bosqichi, o'quv yilining oxirida natijalarni ro'yxatdan o'tkazish bosqichi), dastur va dastur natijalarini monitoring qilish rejasi (ta'lim, innovatsion; mahalliy, tizimli, tadqiqot), shu jumladan diagnostika dasturlari (diagnostika mezonlari, bosqichlari, shakllari va usullari).

Ta'lim dasturining muhim xususiyati shundaki, u dastlab alohida o'quv fanlarda qo'shma faoliyatni o'qitish dasturi sifatida emas, balki fandan tashqari dastur sifatida yaratilgan. Bu, birinchi navbatda, boshlang'ich ta'lim o'quv tizimining o'ziga xos xususiyati bilan izohlanadi, bu o'quv dasturlariga nisbatan ko'p mavzu va polisistemadir. Ikkinchidan, har qanday o'quv materialida o'quvchilarda birgalikdagi faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirish uchun dasturning o'zi tomonidan ta'lim o'rnatilishi. Shu munosabat bilan o'quv dasturi o'quv dasturi bilan o'zaro aloqada o'quv va o'quv jarayonining ishlash vositasiga aylanadi, ya'ni, maktabdagi ta'lim faoliyati tashkil etish texnologiyalarini ishlashini ta'minlaydi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Biz bitta o'quv mavzusining bir qismi misolida darsda o'quv va ta'lim mazmuni qanday o'zaro ta'sir qilishini, ya'ni, o'quv va ta'lim dasturlari "Ona tili" fani, 1-sinf – o'quv mavzusi savodxonlik kursining asosiy mavzularidan birini o'rganish doirasida o'quvchilarda tovushlarni so'zdagi tovush holatiga bog'liq bo'lgan harflar bilan belgilash usullari shakllanadi. Nazariy jihatdan, o'quvchilar ona tili grammatikasining pozitsion prinsipining mohiyatini, amaliy jihatdan-dastlabki o'qish va yozish mexanizmlarini o'rganadilar.

Ushbu darsning o'quv vazifasi unli harflarning ikki tomonlama ishini (unli tovushni va qattqlikni - oldingi undoshning yumshoqligini ko'rsatish) va xatda bir xil unli tovushni turli harflar bilan belgilash qobiliyatini birlashtirishdan iboratdir. Ta'lim vazifasi birinchi sinfda ta'lim dasturini amalga oshirish bilan bog'liq, xususan, juftlik ishini tashkil etishning eng oddiy ko'nikmalari: bajarilgan vazifani o'zaro tekshirish, uni muhokama qilish. Bunday o'quv vazifasi o'zaro nazorat va muzokara qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi, shuningdek, o'quvchiga ish rejimida qiyin bo'lgan o'z tushunchasini "ovoz berish" imkonini beradi.

Bundan tashqari, 1-sinfda o'quv dasturini amalga oshirishda o'quvchining turli xil joylarda asta-sekin yashashi, ya'ni o'quv ishlarining turli usullaridan foydalanishi muhimdir. Dars davomida o'quvchiga allaqachon ma'lum bo'lgan ish usullarini tanlash imkoniyati berildi: o'zini ishonchsiz his qiladigan o'quvchilar, qoida tariqasida, o'qituvchi bilan qoladilar, qolganlari mustaqil ravishda mikrosinflarda birlashadilar. Yuqoridagi parcha o'quv va ta'lim dasturlari o'zaro bog'liqlikda ishlashiga ishonch hosil qiladi: har qanday o'quv predmeti materiallari asosida ta'lim dasturida ko'zda tutilgan birgalikdagi faoliyat ko'nikmalari shakllanadi.

Ta'lim dasturi, o'quv dasturidan farqli o'laroq, yuqoridan o'qituvchilarga qandaydir ko'rsatma sifatida berilishi mumkin emas, uni faqat o'qituvchilarning o'zlari ishlab chiqishi mumkin. Bundan tashqari, ta'lim dasturini yaratishning maxsus usuli o'qituvchining subektiv pozitsiyasiga yo'naltirilgan qo'shma faoliyat tushunchasi bilan, shuningdek, bu ochiq qo'shma harakatni tashkil etish dasturi ekanligi bilan bog'liq, ya'ni u faqat ochiq, faol ish usullari orqali yaratilishi mumkin va shu ma'noda tushuntirish uchun ochiq qoladi va aslida har doim bo'ladi loyiha sifatida mavjud.

Ta'lim dasturining o'zi ishlab chiqilishi ish joyidagi o'qituvchilarning malakasini oshirishning bir shakli hisoblanadi, chunki u o'qituvchilarni haqiqiy loyiha-tadqiqot va amaliy (amalga oshirish) faoliyatga jalb qiladi. Buning sababi shundaki, ta'lim dasturini ishlab chiqish va uni amalga oshirish o'rtasida qat'iy chegaralar yo'q, shuning uchun biz loyiha, tahliliy, aks ettirish seminarlari, laboratoriya darslari, pedmaster, ustoz-saboqlari, ekspert laboratoriyalari kabi shakllar orqali dasturni ishlab chiqish, takomillashtirish, qayta tashkil etish amalga oshiriladigan individual ta'lim voqealari haqida gapirishimiz mumkin. O'qituvchilar bilan ishlashning ochiq usullari, ularga haqiqiy ta'lim amaliyotiga jalb qilish, unda ishtirok etish va unga ta'sir o'tkazish imkonini beradi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi va o'quvchisining ochiq qo'shma faoliyatini metodik rivojlantirish loyahasini ishlab chiqishda muammolar va kamchiliklar tizimining kuchayishi ta'lim dasturi ishtirokchilarining tarkibini kengaytirish va qayta shakllantirishga olib keladi. Agar tadqiqot loyihasi kichik, mahalliy, o'qituvchilar sinfi tomonidan amalga oshirilsa, unda ta'lim dasturi ishtirokchilarining tarkibi kengroq bo'lishi kerak, chunki aksariyat o'qituvchilar tomonidan ta'lim dasturini (uning g'oyalari, texnologiyalari, pedagogik shakllari va boshqalar) qabul qilmasdan uni muvaffaqiyatli amalga oshirish mumkin emas. Biroq, ishtirokchilar tarkibining kengayishi ularning dasturga nisbatan dasturda ishtirok etish darajasi bo'yicha farqlanishi bilan bir vaqtda sodir bo'ladi. Bizning tajribamiz bunday ishtirok etishning quyidagi darajalarini ajratib ko'rsatishga imkon beradi.

Asta-sekin dasturni ishlab chiqish va amalga oshirishga e'tibor uslubiy ta'minotga o'tkaziladi: darsda qo'shma faoliyatning o'quv va ta'lim mazmunini ajratish va darsda qo'shma faoliyatni tashkil etishning uslubiy vositalarini, shuningdek ochiq qo'shma harakatlarni texnologiyalashtirish vositalari, shunday qilib, pedagogik tajribani to'plash va uzatish bo'yicha

ishlardan uslubiy ishlar o'qituvchilarni ta'lim bilan qo'llab-quvvatlash, dastur mazmunini tashkil etish va texnologiyalashtirish bo'yicha ishlarga aylanadi. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi va o'quvchisining ochiq qo'shma faoliyatini metodik rivojlantirish muammolarini hal qilish uchun quyidagi shakllardan foydalanildi:

Darslar bilan uslubiy kunlar-darsdagi qo'shma faoliyatning o'quv (fan, me'yoriy) va o'quv mazmunini ajratish uchun laboratoriyalar; uslubiy ishlanmalar va darslarning o'quv - tematik rejalarini tayyorlash. Muayyan darslarni tahlil qilish misolida o'qituvchilar darsning tematik o'quv rejasi variantlarini sinab ko'rish;

Alohida o'quv mavzusi doirasida o'quv va ta'lim mazmunini ajratish bo'yicha tematik loyihalarni ishlab chiqish. Ushbu shakllar o'qituvchilarga nafaqat dars yoki alohida mavzuning o'quv va ta'lim mazmunini ta'kidlashni, balki ular o'rtasidagi munosabatlarni o'rnatishni ham o'rgatadi, masalan, o'quv topshiriqlarining ta'lim resurslarini ko'rish, ya'ni ularning ochiq qo'shma harakatni rivojlantirishga yo'naltirilganligi;

Dasturga xos bo'lgan asosiy ta'lim shakllarini tahlil qiladigan uslubiy kunlar: aloqa darsi (1-sinf), yangi mavzuni o'tish dars (2-3 sinf), tayyorlangan munozara (3-sinf), dars loyihasi (3-4 sinf), "Zigzag" o'zaro ta'lim texnologiyasi darsi (4-sinf); "Zig-zag" o'zaro ta'lim texnologiyalari bo'yicha dars (4-sinf); dastur (masalan, 1-4-sinflarda darsda sinf ishlarini tashkil etish). Ushbu shakl sizga ochiq harakatni tashkil etishning ta'lim shakllari doirasini kengaytirish, ularni texnologik jihatdan loyihalash (tavsiflash), har bir sinfda ushbu shakllardan foydalanish xususiyatlarini aniqlashtirish imkonini beradi;

Boshlang'ich ta'limda darsning ta'lim mazmunini tahlil qilishning umumiy asoslarini aniqlash uchun fan o'qituvchilari ishtirokidagi qo'shma uslubiy dasturning maktab tizimidagi boshqa dasturlar bilan o'zaro bog'liqligini va uning maktabda lokalizatsiyasini yengib chiqadigan dasturni boshqarishni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini aniqlash uchun laboratoriya darslari bilan maktab miqyosidagi seminarlarni tashkil etilishi;

Boshlang'ich ta'limda darsda birgalikdagi faoliyatning ta'lim mazmunini tahlil qilish bo'yicha mashg'ulot loyihalarini, shuningdek alohida fanlar bo'yicha darslarni tahlil qilish bo'yicha dars loyihalarini ishlab chiqish, darslarni to'ldirish, tahlil qilish. 4-sinflarda ona tili, adabiy o'qish va matematika fanlaridan dars ishlanmalarini ishlab chiqish va o'tkazish, o'quv va fan ko'nikmalarini rivojlantirish darajasini va qo'shma faoliyatni tashkil etish ko'nikmalarini aniqlash;

Dastur modullarini ishlab chiqish va takomillashtirish laboratoriyalari va ularni o'quv-uslubiy qo'llab-quvvatlash; o'quv dasturini ishlab chiqish: o'quv vazifalari (modullar, mavzular uchun), darslar va darslarning uslubiy ishlanmalari, ta'lim vaziyatlarining tavsifi, ta'lim natijalarini tahlil qilishning diagnostika usullari;

Ta'lim dasturini amalga oshirish maktabdagi uslubiy ish tizimini qayta belgilaydi, u quyidagi funksiyalarni bajarishni ta'minlaydi: ta'lim dasturidagi kamchiliklarni bartaraf etish: texnologik, diagnostika, tashkiliy; darsning ta'lim mazmuni resurslarini, individual mavzularni, o'quv fanlarini kuchaytirish; ochiq qo'shma harakatlarning ta'lim mazmunini tekshirish.

Shunday qilib, ta'lim dasturini ishlab chiqish va amalga oshirishning o'ziga xos xususiyatlari shundaki, birinchidan, u barcha o'qituvchilarning bevosita ishtirokida bir vaqtning o'zida sodir bo'ladi; ikkinchidan, bunday faoliyat maxsus shakllar orqali amalga oshiriladi: loyiha seminarlari, analitik laboratoriya-toriyalar, pedagogik ustaxonalar, o'qituvchilar bilan fokus-sinflar, dasturni professional tarzda tekshirish va muhokama qilish jamiyat; uchinchidan, ta'lim dasturi o'qituvchilarning loyiha-tadqiqot faoliyatini yakunlamaydi: unga ta'lim dasturini ishlab chiqish va amalga oshirishdagi kamchiliklarni bartaraf etish uchun mo'ljallangan hamrohlik qiluvchi tadqiqot dasturi kerak. Ta'lim dasturida o'qituvchilar bilan ishlash usuli ochiq deb ta'riflanishi mumkin, chunki dastur har doim muhokama qilish uchun ochiq va o'qituvchilarning aloqasi va birgalikdagi tashkiloti orqali yashaydi, tiklanadi. Shu munosabat bilan ta'lim dasturini ish joyidagi o'qituvchilarning malakasini oshirish shakli deb hisoblash mumkin.

O'quv dasturi – bu o'quv faoliyatini emas, balki o'quv faoliyatini amalga oshirish vositasidir. Ta'lim harakati ijrochining o'ziga tegishli emas, chunki uning chegaralari, mazmuni, ketma-ketligi yuqoridan o'rnatiladi: o'qituvchi uchun u o'quv dasturi shaklida, o'quvchi uchun normalar, namunalar shaklida o'rnatiladi, o'quv harakatlarining paydo bo'lishi yopiq pedagogik harakatlar bilan ta'minlanadi, bunda boshlang'ich sinf o'qituvchisi va o'quvchisining qo'shma faoliyat talablari, topshiriqlar va ularning bajarilish xususiyatini nazorat qiluvchi o'qituvchining yetakchi roli bilan

PEDAGOGIKA

bloklanadi [189]. Shunday qilib, o'quv dasturi amalda yopiq qo'shma harakatlar bilan ta'minlanadigan vositadir.

Agar o'quv dasturi fan bilimlari, ko'nikmalari va malakalari shaklida o'zlashtirilishi kerak bo'lgan ma'lumotlarni tashkil etishga asoslangan bo'lsa, unda ta'lim dasturi o'quvchilarga o'rgatiladigan va ularni ta'lim mazmuni sifatida "o'rnatadigan" aniq faoliyat turlarini ajratib ko'rsatish uchun mo'ljallangan. Muayyan odamni bilish va tasvirlash bu ijtimoiy odam bo'lish uchun amalga oshirishi kerak bo'lgan faoliyat to'plamlarini tahlil qilish va tavsiflashni anglatadi va faqat har bir faoliyatning bunday taqdimoti o'qituvchining ta'lim va tarbiya bo'yicha ongli ishini ta'minlashi mumkin. Aynan shu ma'noda siz prinsipni tushunishingiz kerak: o'rgatish uchun siz nimani o'rgatishni bilishingiz kerak [190].

Binobarin, ta'lim dasturini ishlab chiqish ta'limning yangi, faoliyat mazmuniga kirishni anglatadi, unda bilim, ko'nikma va malakalar boshlang'ich sinf o'quvchilarda (o'quv, bilim, axborot, kommunikativ va boshqalar) faoliyat kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu shuni anglatadiki, ta'lim dasturlari o'quv dasturlariga qarshi emas, balki ularni to'ldiradi, ta'limning yangi mazmuniga yetkazadi; ular "o'quv ishlarini tashkil etishdan maktabdagi ta'lim faoliyatiga o'tishni", o'quv harakatlaridan ta'limga, o'quv natijalaridan ta'lim ta'siriga o'tishni ta'minlaydi. Ta'lim dasturlarini rivojlantirish muammosi – bu ta'limning yangi turiga o'tish muammosi hisoblanadi [110].

Ta'lim dasturi – bu o'quv natijalari va ta'lim muammolarini birgalikda tashkil etish, o'quv natijasi fan bilimlari, ko'nikmalari va malakalarini o'zlashtirishning ma'lum darajasini (yuqori, o'rta, past) ifodalaydi, uni har doim o'quvchilarda mavjud bo'lgan bilim, ko'nikma va ko'nikmalarning ba'zi me'yorlarga muvofiqligi orqali miqdoriy o'lchash mumkin. Ta'lim effektlari standartlar, berilgan, normativlik uchun begona, ularni faqat bashorat qilish, aniqlash, kuzatish, tuzatish, nomlash mumkin. Ta'lim effektlarining ehtimollik xususiyati ta'lim o'lchov birligi qo'shma harakatga (uning sifati, xususiyatlari, ishtirokchilarning pozitsiyalari) aylanishi bilan izohlanadi va shuning uchun qo'shma faoliyatdagi o'zgarishlarning ta'siri, unda neoplazmalarning paydo bo'lishi muhokama qilinadi. Biz muvofiqlik haqida gapirayotganimiz sababli, ta'lim effektlarining muhim xususiyati ularning o'quvchilar va o'qituvchilar tomonidan o'lchanishi, o'quv natijalari esa faqat o'quvchilar tomonidan o'lchanadi; bundan tashqari, o'quv muvaffaqiyatini qayd etish asosida o'qituvchining professionaligi to'g'risida xulosalar chiqariladi.

Dasturda ko'rsatilgan qo'shma faoliyatning mazmuni yangi ta'lim natijalariga, yangi ko'nikmalarga kirishni anglatadi:

- faoliyat (qiyinchilik, mavzu, ishning tabiati va boshqalar asosida vazifani tanlash qobiliyati);
- o'z tashabbusi, tanlovi, qiyinchiliklari, yetishmovchiligi bilan ishlash qobiliyati);
- ishtirokchilarni birgalikda tashkil etish qobiliyati (turli pozitsiyalarda bo'lish qobiliyati, turli xil rollarni o'ynash, turli funksiyalarni bajarish;
- ish uchun sheriklarni tanlash qobiliyati;
- o'qituvchilar va tengdoshlar bilan muloqot qilish qobiliyati;
- fikrlash va baholash qobiliyatlari (o'z his-tuyg'ularini, taassurotlarini, tajribalarini, fikrlarini bilish va ulardan foydalanish qobiliyati, boshqasining tajribasini tushunish, o'zini va boshqasini tushunish, baholash qobiliyati).

Ta'limning yangi mazmunini ajratib ko'rsatish o'qituvchilar o'rtasida muayyan shakllantirishni o'z ichiga oladi:

- shaxsiy tajribani semantik yangilashga, birgalikdagi faoliyat ishtirokchilariga shaxsiy tajribani yangilashga imkon beradigan turli xil faoliyat usullarini namoyish etishga murojaat qilish, tashabbuslarni yaratish, ularni amalga oshirish, tanlash, loyihalash, aks ettirish bilan bog'liq sinov tashabbuskor harakatlarini tashkil etish;

- pedagogik faoliyatning turli xil modellaridan (avtoritar, yetakchilik, sheriklik), turli xil pedagogik shakllardan foydalanish;

- ochiq qo'shma harakatlarning tuzilishidagi texnologiyalarni o'zlashtirish: immersion, dialogizatsiya, muammoli, ta'limiy.

Xulosa qilib aytganda, o'quv dasturlarining qiyosiy xususiyatlarini jadval shaklida taqdim etdik:

Taqqoslash mezonlari	O'quv dasturi	Ta'lim dasturi
Buyurtma	maktabda o'quv rejimining ishlash vositasi	loyiha - tadqiqot rejimining ishlashi, maktabda ta'lim faoliyati vositasi.
Maqsad	bilim, ko'nikma va malakalarni yuqori darajada o'zlashtirishni ta'minlash	maktabdagi birgalikdagi faoliyatning haqiqiy sifatini shaxsga yo'naltirilgan, rivojlantiruvchi faoliyat sifatida o'zgartirish
Ta'lim mazmuni	an'anaviy, axborot, bilim, ko'nikma va mahorat	faoliyat, kompetensiyaga yo'naltirilgan: umumiy ta'lim qobiliyatlari, qo'shma faoliyatni tashkil etish qobiliyatlari
Mazmuni	o'qituvchi va o'quvchiga nisbatan topshiriq, yaqinlik, standartlashtirish	ochiqlik, "yuqoridan" topshirishning mumkin emasligi
Amalga oshirish usuli	O'quv faoliyati, miqdoriy va faqat o'quvchilar uchun o'lchanadigan o'quv natijalariga erishish	Ta'lim faoliyati, barcha ishtirokchilarda ta'lim ta'siriga erishish, o'quv natijalari bilan o'zaro bog'liq holda ta'lim natijalari
O'zlashtirish tizimi	o'quv muvaffaqiyati (fan bilimlari, ko'nikmalari va malakalarini o'zlashtirish darajasi), o'qituvchining uslubiy (fan) darajasi	o'qituvchi va o'quvchining birgalikdagi faoliyati, ta'limning mazmuni va sifati, pedagogik faoliyat

Ta'lim dasturida gorizontaal va vertikal modullarning mavjudligi o'qituvchilar tomonidan ish joyida uchun foydalanish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytiradi. O'qituvchi ta'lim dasturidan quyidagi variantlarda foydalanishi mumkin:

a) to'liq; b) bir yoki bir nechta gorizontaal modullar; s) bir yoki bir nechta vertikal modullar; d) "uyali", ya'ni ma'lum bir sinfdagi xususiyatlardan biri.

Ta'lim dasturlarini baholashning asosiy mezonlari quyidagilar bo'lishi mumkin:

dasturning yangiligi, ta'lim mazmuni, ta'lim texnologiyalari, pedagogik shakllar, ta'lim natijalari va effektlari, tadqiqot natijalarida erishilgan natijalar;

dastur ichida turli xil aloqalarni (vertikal, gorizontaal) shakllantirish;

dinamizm, dasturni joylashtirishdagi dinamikani kuzatish qobiliyatini anglatadi (yosh, mazmunli) va dasturning ochiqligi, takomillashtirish, o'zgartirish imkoniyati;

ta'lim dasturida loyiha-tadqiqot resurslari va o'quv-uslubiy ta'minotning mavjudligi.

Birgalikdagi faoliyat maktabi konsepsiyasi o'qituvchi va o'quvchining birgalikdagi harakatlarini ta'lim birligi sifatida ajratib turadi va boshlang'ich ta'lim amaliyotini tashkil etishning asosiy birligi sifatida ochiq birgalikdagi harakatlarga e'tibor qaratadi. Bu ta'lim amaliyotining ochiq qismini ta'kidlashdir. Bu boshlang'ich ta'limning shaxsiy yo'naltirilgan, rivojlantiruvchi, faoliyat modelini yaratishga, o'quvchilar va o'qituvchilarning shaxsiy rivojlanishiga hissa qo'shadigan ta'lim birligi sifatida ochiq birgalikdagi harakatni ta'kidlashdir. Bu dasturning asosiy ta'lim sozlamalari. Shu munosabat bilan ochiq birgalikdagi harakatlarning xususiyatlari va xususiyatlarini ta'kidlash dolzarbdir.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi va o'quvchisining ochiq qo'shma faoliyatini metodik rivojlantirish ochiqlik birgalikdagi harakatning o'ziga xos xususiyati sifatida quyidagi texnologik usullarda o'z yechimini topdi:

birgalikda harakat unga ta'sir qilish, uning ishtirokchilari tomonidan birgalikdagi faoliyatdagi o'zgarishlar uchun ochiqdir. O'quvchi harakat mazmuni va uning yo'nalishiga ta'sir ko'rsatadigan o'qituvchilar, qobiliyatli sherik bilan o'zaro munosabatlarda haqiqiy va muhim ishtirokchiga aylanadi: u "jalb qilingan", "kiritilgan", qo'shma faoliyatga jalb qilingan. Ochiq qo'shma harakatlarda ishtirokchilar bir-biriga qaratilgan bo'lib, bu ularning hissiy ochiqligida (sezgirlik, samimiylik, o'zaro qabul qilish, taassurotlar va tajribalar tajribasiga ochiqlik) namoyon bo'ladi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi va o'quvchisining ochiq qo'shma faoliyatini metodik rivojlantirish – bu o'z tajribalarini namoyish etadigan, gapiradigan, muhokama qiladigan, tushunadigan nafar o'z tashabbuslarini namoyish etadigan, ya'ni ularni rasmiylashtiradigan, rivojlantiradigan, boshqa ishtirokchilarni manba sifatida ishlatadigan, bu yerda va hozir nima bo'lganini tushunadi. Maxsus kommunikativ ta'lim jarayonida taassurotlar va tajribalarning namoyon bo'lishi, ishtirokchilarning tashabbusi ularning birgalikdagi faoliyatga ta'siri va unda ishtirok etish usuliga aylanadi.

Ochiq qo'shma harakat – bu yopiqlikdan farqli o'laroq, tabiiy ravishda tanish bo'lmagan harakat (ayniqsa yopiq ta'lim tizimlari ichida), lekin yopilishni yengib o'tish, maxsus ta'lim vaziyatlari (taassurotlar va tajribalarni dekodlash) orqali quriladi;

qiyinchiliklar, tanaffuslar, o'zaro yordam, o'zaro yordam; erkin tanlov, maxsus ta'lim harakatlari (namunalar, eksperiment, fan va amaliy), maxsus ta'lim shakllari (dars va mashug'lot) orqali, turli xillarni birgalikda tashkil etish orqali: har xil turdagi qo'shma harakatlar, turli funksiyalar, pozitsiyalar, qo'shma faoliyat ishtirokchilarining rollari, turli xil o'quv dasturlar, turli natijalar (o'quv, ta'lim, innovatsion). Bu ta'limning maxsus mazmunini tashkil etadigan ta'lim holatlari, harakatlari, shakllari bo'lib, ular birgalikdagi faoliyatning barcha ishtirokchilari uchun shaxsan ahamiyatli va sub'ektga yo'naltirilgan bo'ladi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi va o'quvchisining ochiq qo'shma faoliyatini metodik rivojlantirish hamda ochiq qo'shma harakat – bu o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning o'ziga xos modeli bo'lib, unda o'quvchi o'zaro ta'sirning barcha darajalarida o'qituvchining yordamidan keng foydalanishi mumkin; bunda o'quvchi va o'qituvchilar qo'shma faoliyatning mazmunli va semantik kontekstini ushlab turadilar, unda o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi haqiqiy hamkorlik. Bunday o'zaro ta'sirda o'qituvchi vositachining pozitsiyasini egallaydi: u rahbar emas, balki o'z vaqtida qanday uzoqlashishni, ko'rinmas bo'lib qolishni biladigan yordamchi, kuzatuvchi, murabbiy (bu ishtirok etish pozitsiyasi). Ammo o'qituvchi, shuningdek, to'g'ridan-to'g'ri ko'rsatmalar orqali emas, balki bilvosita, lokalizatsiya qilingan, maxsus vaziyatlar orqali, aks ettirish orqali, qo'shma faoliyat tizimini ushlab turadigan tashkilotchidir.

XULOSA

Ochiq qo'shma harakatni rivojlantirishning eng muhim sharti ishtirokchilar tomonidan hissiy-motivatsion muvofiqlik tizimini tashkil etish bo'lib, u o'ziga xos hissiy ifoda bilan singdirilgan. Ushbu atmosfera nafaqat boshlang'ich sinf o'qituvchisining empatiya, o'quvchini qabul qilish, balki boshqaruv mexanizmlari (o'quvchilar va o'qituvchilarning tabaqalanishi, xilma-xilligi) bilan ham yaratiladi. Bunday atmosfera ishtirokchilarning ijobiy o'zaro ta'siri va muloqotiga o'zaro almashinuv (taassurotlar va tajribalar, fikrlar, mulohazalar, ma'nolar), tinglash, o'zaro qo'llab-quvvatlash, o'zaro yordam, tushunish kabi yo'naltirilgan. Birgalikdagi faoliyatning hissiy va kommunikativ mazmuni boshlang'ich sinfnings jismoniy ta'lim jarayonini o'zgartirishni talab qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1 Fazliddinova, Qurbonova Maxtuma. "Boshlang'ich sinflarda inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirish." O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali 2.24 (2023).
- 2 Shodiyeva M. "Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini uzluksiz kasbiy rivojlantirishda turli ta'lim (an'anaviy, masofaviy, onlayn, dual) shakllari orqali o'qitish texnologiyalari //fan, ta'lim va amaliyotning integratsiyasi. – 2022. – t. 3. – №. 4.aRW
3. Mo, Murtozoqulova Nilufar. "Axborot texnologiyalarini qo'llash orqali boshlang'ich sinflarda ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari." ijodkor o'qituvchi 3.31 (2023).
4. Boysoatovna, R.R. (2023). "Ta'lim darajasi samaradorligini oshirishda xorijiy davlatlar tajribalaridan foydalanish. Новости образования: исследование в XXI веке.
- 5 Otto, M., & Thornton, J.(2023). Boshlang'ich ta'limda zamonaviy o'qitish usullaridan foydalanish. Qo'qon universiteti xabarnomasi.